

fabulista spremeni v neposredno, kot to radi delajo tudi moderni pripovedniki, ki uporabljajo dramatično obliko dialoga namesto poročanja ali referata. Tu je pa stopil monolog na mesto dialoga, ki služi v dramati in pri Tagoreju za neposredni izraz duševnosti.

Pri Tagoreju je vse fizično in materialno spremenjeno v moralno in duhovno. Dejanje se ne razvija iz čustva in temperamenta, ampak iz višje sfere miselnih spoznanj. Namesto pravega čustva nam pred oča le rezoniranje o čustvu, da je ves Tagore kot zbirka aforizmov in elegantne duhovitosti, ki je bila v 18. stoletju doma pri Francozih: psihološka opazovanja o človeku, spoznavni reki o ženski, žrtvi, ljubezni, prostosti itd. Le evropsko izobraženi maharadža se približa Kant-Tolstojevemu spoznanju, a ne gre ž njima dosledno v ločitev čistega duha in materije, ampak se zopet vrne v panteističen kaos, ki je včasih prijetno vtapljanje v brezdvanje globine, dokler čutiš še svetlobo izpodnebnega solca, včasih omamno strmo drsenje k materam vsega bitja, v prakali vesoljstva, kjer se čuti lepota nad vnanjimi oblikami, ki je čista glasba. To ni natura, ampak starodavna kultura, ki se nam zdi kar teoretična v svoji zakoniti dognanosti. Njegov človek ni toliko vkopan v zemljo kot naš, ampak živi realno na zemlji in v nebu. Kljub temu mora to vendar ostati poetična iluzija, da ljudje ne žive v pravi resničnosti. Bimala se sramuje resničnosti, da bi kazala lakoto ali strast v njihovih prvotnih oblikah, rajši ima sanjske oblike lepote in kulture, kakor tudi ne ljubi svojega moža v preprosti vsakdanjosti in odkriti naravi, ampak hodi gledat izbrane poze na fotografiji iz mladosti. Tudi drugim osebam gre vedno pogled iz narave v transcendentno absolutnost, lahko bi rekel, da so bolni od absolutnosti. Kajti ta poduhovljenost je navsezadnje le slikovita ponazoritev razumske abstraktnosti v božajočih, godbe-polnih besedah in je blizu alegorije.

Čudovito moč podobe in metafore imajo ti orientanci, ko izražajo z žonglersko spretnostjo fizično s človeškim (zabrekla omara), miselno ali čustveno v jeziku narave (bila sem kakor majhen potoček). Homerski primeri so še otročji v primeri s to dovršeno naslado nad metaforo, ki plava med podobo in alegorijo. Če bi poezija obstajala v podobah, bi bila ta razkošna fantastika višek

in naša poezija z redko sejanimi slikami bi bila navadna proza. A slednjič je to le v neskončnem opoju naslade razgibana ornamentika. To ni strastno čustvo, ampak razumska igra fantazije. Čustvo je že davno umrlo, kar je še ostalo, je to, da je zunanja lepota spremenjena v notranjo, sicer pa je vse le neskončna igra fantazije: gracia baroka, ki prehaja v rokoko.

Kakor je mnogo lepote v Tagoreju, ob kateri stoji vsa evropska pretanjenost kot topost, vendar učinkuje le kot izkopen iz preteklih stoletij. Njegovo miselno hotenje nam ima mnogo, čustvovanje in ustvarjalno oblikovanje le malo povedati. Knjiga duhovnega opoja in naslade, a brez veselja, ki ga vzbuja človeški obraz, trava na zeleni loki, žito v vetru valujoče. Postarani azijski Dioniz je bolj sterilni kot evropski Apolon v zrealu Goethejevega Fausta.

Dr. J. Šilc

Iz srbsko-hrvatske književnosti

Dino Storelli: *Virovi srca*. Prve lirске pjesme. Dubrovnik, 1930. Str. 42.

Lirika šestorice. Zagreb, 1931. Tisk. Merkantile. Str. 74.

Gr. Božović: *Crte i reze*. Beograd, 1928. Založba Cvijanović. Str. 158.

Gr. Božović: *Čudesni kutovi*. Beograd, 1930. Založba Cvijanović. Str. 154.

Gr. Božović: *Urezane istine*. Beograd, 1930. Založba Cvijanović. Str. 140.

Gr. Božović: *Sa sedla i samara*. Beograd, 1930. Založba Cvijanović. Str. 156.

Dr. Kosta Premužić: *Spasitelji svijeta*. Knjižnica Života broj 1. Tisk Glasnika presv. Srca Isusova. Zagreb. Strani 46.

Lirike imamo hvala Bogu zadosti, take namreč kot so srčni izlivi Đ. Storellija, ki se je v »Virovih srca« pokazal hvaležnega sina in nežnega mladeniča, a prav tako tudi zelo povprečnega stihotvorca, ki se naivno veseli prihajajoče pomladi in zavida otroka, ki se brez strahu igra ob morski obali, ki sočustvuje s slepcem (»O, zašto si ga rodila majko?«) in se slednjič povzpne do verzov:

List po listak odkida se
ko dani našega života,
koji odmiču i nestaju
u r'jeku Vječnosti.

Lirika šestorice je vendarle bolj svojstvena. Šest mladih sotrudnikov nekaterih zagrebških revij se je združilo v tem zborniku, ki pa ni nikake manifestacije neke idejne, posebne literarne skupine.

Prvi v vrsti, Olinko Delorko goji pravilne stike in spada formalno in idejno v dobo dekadentske francoske lirike. Ob »Hotelu« in »Samoći« se spomniš Baudelaireja, najznačilnejša utegne biti zanj »želja«: vrniti se v toplo sobo, piti čaj, listati knjige,

»pa tako zanijet in intimnom toplinom nostalgična pisma sam za sebe pisati.«

Ivo Frol je nihilist. Ponekod do pozerstva: »Nisam drugo no refleks kretnja / htijenja su moja dječja željeznica... zaželim... samoću, pa biti skitnica, pa bogataš...« Vendar ima nekaj pesmi, kakor Tuča, Dvorište. Ponoć, ki s svojimi temnimi impresijami iz dna velemesta močno vplivajo. V njih je Frol res pesnik.

Vladimir Kovačić je glasnik bolnega pričakovanja. Njegova duša je kakor vzdihovanje slepcev v Maeterlinckovi enodejanki, Obupavanja bolnikov, delavskih žen, umiranja gladnih, sušičnih, beg iz življenja: »Mi ne plačemo. Lutke smo. Idemo. / Bol je davno naše srce okrala... Mi ne mislimo / više ni na smrt.«

Marijan Matijašević sprošča svoj strah pred sivim življenjem v zamikanju v svetle dni, v tišino jeseni, ki razpreda mehko spokojnost čez ves svet, pa tudi njega vznemirjajo socijalna vprašanja, primerjaj Balado o perici: »...Srce čezne usamljene susrete / i potočnicâ orošene zjene. / »Dan prolazi brzo ispred okna. / Mladost vene.«

Branko Perović doživlja antropomorfstvo. V stihih, ki so parnasovsko umirjeni in umerjeni oživlja »Kuću u agoniji«, »Plave noći«, »Staricu u crkvi«. Zadržan je njegov krik, v simbol je odmaknjena njegova osebna bol. Stremi po odlični formi. Značilna sta zanj verza: Čini ti se ko da neko te je zvao / pa uz stranu tiho odkoračaš dalje.«

Dragutin Tadijanović je ves še mladosten. Morda najbolj svež mimo vseh drugih. Eros je vsebina njegovih pesmi. Lilijski spomini, včasih nekam izumetničena žalost.

V celoti predstavlja ta šestorica vendarle skupino, ki jo družijo nekatere skupne črte: želja po oblikovni izčiščenosti (pravilne ki-

tice in rime), povratek k otipljivi vsebinskosti, odklon od metafizike. Odtod prevladovanje impresijonizma in boleznosti, kot se je razodevala posebno v dobi dekadentske in simbolistične lirike. Morda se ta ali oni iz šestorice utegne še razviti v pevca svetle stvarnosti.

Vendar ostavlja taka zbirka vtis »literature« v primeri z delom G. r. Božovića, ki je doslej napisal že devet knjig. Božović je eden tistih pisateljev, ki ga ne moreš uvrstiti v nobeno določeno, vladajočo, prošlostno ali pa v strujo na pohodu. Ob njem na vsa taka termina niti ne misliš, in prav to se mi zdi znamenje, da nam ima Božović res mnogo povedati. Niti malo ne teži po ekspresivnem izrazu in vendar je plastičen do žive nazornosti. Niti malo ne poskuša filozofirati, in vendar nam razgrinja modrost in modrovanja vseh ljudi, s katerimi se srečuje na svojih romanjih po južnih srbskih pokrajinah. Zakaj Božović je kakor naš Trdina. Če hočeš, da ti v duši zaživi nov svet, svet srbskega seljaka ves kakršen je v svojem dejanju in nehanju od včeraj in danes — odpri katerokoli Božovićevo knjigo. Na primer: Sa sedla i samara. Zbirka prizorov, zgodb in novelic s poti po Bihoru, preko »Crnih brda«. Srečavaš svojstvene ljudi, ki se v njih včasih završi tragična borba med tradicijo in zahtevami nove dobe. (N. pr. Šesti paša, Alija Kuč, Rožajski Gubec.) In vse bogastvo narodnih prič in običajev! Ali pa knjiga »Urezane istine«, kjer se ti odkriva obraz Macedonije, raznolik, skrivnosten, temačen pa spet borben, ta čudni svet vse do Albanije. Pa pestrost v »Čudesnih kutovih«: doživljaji na poti skozi Gornjo reko in med Brsjacimi. Križanje pravoslavja in muslimanstva, razpaljenost krvi, legendarna hrabrost pa spet dvakrat zvita prekanjenost. Danes nam Slovencem manjka Božovića, potopisca duš, odkrivatelja živih ljudi, kakršni so sami in v družbi, trgajoči se iz ukoreninjenosti, prilagajoči se sodobnosti. Venomer in venomer sem se ob teh knjigah spomnil na našega Trdino in tako spet znova in z druge strani spoznal visoko ceno njegovih bajk in povesti.

Kako blede pa je tragedija »Spasitelja svijeta«, ki jo je napisal dr. Kosta Premužić. Vprašujem se, čemu je neki izšla.

Miran Jarc